

Бондаренко Аліна Василівна,
студентка 2 курсу навчання
магістерської програми
за спеціальністю «Право»
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Науковий керівник –
Галаган Володимир Іванович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального та
кримінального процесуального права
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

ПРОБЛЕМИ НАЛЕЖНОГО ІНФОРМУВАННЯ ОСОБИ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ЩОДО НЕЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України суттєво зросла кількість кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів та злочинів проти основ національної безпеки, значна частина яких здійснюється в порядку спеціального досудового розслідування. Серед осіб, стосовно яких застосовується процедура *in absentia*, переважають громадяни російської федерації, а також особи, які перебувають за межами України або на тимчасово окупованих територіях. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема забезпечення належного та ефективного інформування особи про здійснення щодо неї кримінального провадження, оскільки саме доведення цієї інформації до її відома є однією з ключових процесуальних передумов застосування процедури спеціального досудового розслідування та водночас важливою гарантією права на захист і справедливий суд за міжнародними стандартами.

Статтею 297-5 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України встановлений особливий порядок вручення процесуальних документів при здійсненні спеціального досудового розслідування. У частині 1 цієї статті вказаного Кодексу зазначається, що повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення

спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора. Також законодавець встановлює презумпцію ознайомленості підозрюваного зі змістом повісток з моменту їх опублікування вказаними способами [1]. Тож існує потреба детальніше проаналізувати наявні способи під кутом їхньої ефективності.

Отже, перший спосіб інформування – надсилання повістки за останнім відомим місцем його проживання чи перебування. Він видається доцільним насамперед тоді, коли правоохоронні органи проводять належну перевірку дійсності адреси особи. Однак у разі, коли підозрювані не проживали на території України взагалі чи на момент розслідування перебувають на тимчасово непідконтрольній території чи на території росії, вказаний спосіб видається недостатньо ефективним, оскільки направити повідомлення для таких осіб за останнім відомим місцем проживання фізично неможливо.

Другим способом публікація повістки в газеті «Урядовий кур'єр» згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про друкований засіб масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, у якому у 2022 році розміщуються повістки про виклик осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та інші відомості» [2]. Однак важливо, що Кабінет Міністрів України не приймав надалі акту, який встановлює даний засіб масової інформації на подальші роки, що є суттєвою прогалиною в діяльності цього органу. Такий спосіб інформування викликає обґрунтовані зауваження. Адже ця газета доступна лише за попередньою підпискою, що унеможлиблює доступ пересічної особи до цього джерела. Тим більше, велика кількість таких справ ведеться проти громадян рф, які маловірогідно ознайомлюються з вказаною газетою. Тож публікація у такому джерелі жодним чином не інформує таких осіб про потребу з'явитися за викликом. У цьому контексті видається обґрунтованим розглянути питання про виключення зазначеного способу оприлюднення та надання переваги електронним каналам комунікації. Більше того, з огляду на сучасні тенденції цифровізації, кількість осіб,

які користуються передплатою друкованих засобів масової інформації та регулярно їх читають, є вкрай незначною, що додатково ставить під сумнів ефективність такого способу повідомлення.

Останніми двома способами є сайти газети «Урядовий кур'єр» та Офісу Генерального прокурора. На сайті газети «Урядовий кур'єр» розміщуються друковані видання газети з оголошеннями викликів. Задля цього необхідно знайти відповідний розділ і зайти на другу сторінку газети, тобто інформація не відображається одразу. На сайті Офісу Генерального прокурора інформація розташована краще, відразу видно прізвища осіб, яких викликають. Однак, будь-якій людині складно дізнатися про здійснення проти неї кримінального провадження *in absentia*, а тим паче на тимчасово окупованих територіях та в росії, де навіть доступ до цих сайтів може бути обмежений або відсутній взагалі.

Більше того, ці публікації розголошують персональні дані особи, що може певним чином порушувати презумпцію невинуватості, а також сприяти узгодженню або зміні показань іншими причетними особами, що створює ризик впливу на цих осіб, що не сприяє об'єктивності досудового розслідування та судового розгляду.

З огляду на аналіз практики Верховного Суду за останні роки, можна стверджувати, що виключне інформування згідно з КПК України суддям видається достатнім та ефективним (постанова від 20 листопада 2025 року у справі № 607/4119/23, постанова від 11 грудня 2025 року у справі № 686/6637/23, постанова від 03 лютого 2026 року у справі № 569/16618/23). Однак наразі слідчі, детективи, окрім публікації оголошень у ЗМІ та на сайті Офісу Генерального прокурора, вживають додаткові заходи, які забезпечують ефективне повідомлення особи про здійснення проти неї кримінального провадження. Про це свідчать наступні рішення:

– у справі № 686/27031/22 додатково було направлено повідомлення про підозру на електронну адресу Державної Думи Федеральних зборів РФ, обвинувальний акт був перекладений на російську мову та направлений на офіційну адресу Державної Думи РФ шляхом електронного звернення, яке було зареєстроване [3];

– у справі № 296/3453/23 здійснено інформування шляхом направлення та отримання особою за допомогою месенджерів текстових повідомлень про підозру та його виклик [4];

– у справі № 326/1385/18 додатково були направлені документи голові ОСББ та свідку, який постійно спілкується з підозрюваним та який підтвердив факт обізнаності досудового розслідування. Крім того, як додатковий захід, було здійснено направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний [5];

– у справі № 242/3982/16-к особу намагалися повідомити про підозру шляхом направлення поштових відправлень за місцем реєстрації та роботи, звернення до Генерального консульства РФ, направлення запиту до РФ про міжнародну правову допомогу, а також шляхом телефонного зв'язку за відомим номером [6].

Загалом, такі додаткові способи інформування хоч і не є процесуальними, але слід їх відзначити як позитивні дії з боку правоохоронних органів, спрямовані на дотримання міжнародних стандартів. Однак їх нездійснення, а тільки дотримання передбаченого процесуальним законодавством порядку повідомлення особи не тягне за собою порушення норм КПК України, оскільки вони є необов'язковим, що видається прогалиною в законодавстві через дієвість таких механізмів.

Отже, чинний порядок інформування особи про здійснення щодо неї заочних кримінально-правових процедур, безумовно, є кращим, ніж повна відсутність будь-яких способів повідомлення про спеціальне досудове розслідування. Водночас, механізм, який передбачив законодавець, не забезпечує реального й гарантованого доведення до особи інформації про провадження таких процедур стосовно неї. Видається обґрунтованим спрямувати зусилля на вдосконалення способів належного повідомлення особи про наявність щодо неї кримінально-правових претензій незалежно від її місцезнаходження. Шляхом вирішення даної проблеми є розширення переліку способів інформування на законодавчому рівні, зокрема, передбачення можливості використання всіх наявних та відомих органу досудового розслідування каналів зв'язку з особою. Йдеться про направлення процесуальних документів за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти, офіційних

електронних кабінетів, месенджерів, соціальних мереж та інших цифрових платформ, якщо відповідні контактні дані об'єктивно встановлені та можуть бути ідентифіковані. Також видається обґрунтованим створення окремої платформи – системи, яка могла б функціонувати на базі єдиного захищеного порталу з обов'язковою ідентифікацією користувача, фіксацією часу направлення та відкриття документів, а також збереженням технічних даних як доказу належного повідомлення. У цьому контексті оприлюднення відповідної інформації в наявних у чинному КПК України засобах може розглядатися лише як допоміжний спосіб інформування про початок спеціального досудового розслідування, але не як виключний механізм повідомлення. Взагалі друковані видання можна й повністю виключити з огляду на їхню застарілість та вкрай низьку ефективність. Натомість запропоновані зміни насамперед сприятимуть забезпеченню законності та обґрунтованості здійснення спеціального досудового розслідування, а також гарантуватимуть реалізацію права особи бути почутою (*right to be heard*). Крім того, це мінімізує ризик звернень до ЄСПЛ із можливими висновками про порушення статті 6 ЄКПЛ у зв'язку з необізнаністю особи про кримінальне провадження внаслідок невиконання державою позитивного обов'язку щодо її належного інформування.

Отже, чинний перелік способів повідомлення, передбачений КПК України, у практичній діяльності видається недостатньо ефективним для забезпечення реального доведення інформації до відома особи. Хоча органи досудового розслідування нерідко використовують додаткові засоби комунікації, такі дії не мають характеру загального обов'язкового правила, а залишаються факультативними. За таких умов виникає потреба у переосмисленні підходів до інформування осіб у процедурі *in absentia* з орієнтацією на фактичну, а не лише формальну ефективність повідомлення, та внесенні змін до КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон. України від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.02.2026).

2. Про друкований засіб масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, в якому у 2022 році розміщуються повістки про виклик осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та інші відомості : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.11.2021 року № 1425-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 89. С. 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1425-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.02.2026).

3. Постанова Верховного Суду від 17 лютого 2026 р. у справі № 686/27031/22. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/134197213> (дата звернення: 07.02.2026).

4. Постанова Верховного Суду від 17 червня 2025 р. у справі № 296/3453/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/128295203> (дата звернення: 07.02.2026).

5. Постанова Верховного Суду від 4 листопада 2021 р. у справі № 326/1385/18. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101100299> (дата звернення: 07.02.2026).

6. Постанова Верховного Суду від 10 березня 2020 р. у справі № 242/3982/16-к. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/88322620> (дата звернення: 07.02.2026).